

Conferència
Paraninf de l'antiga Universitat de Cervera
19 de desembre de 2013

Cervera després de 1713: un període de canvis estructurals

JOSEP M. LLOBET I PORTELLA

UNED, Cervera

Resum

S'exposen els canvis que la ciutat de Cervera va experimentar després de la Guerra de Successió en quatre àmbits: el polític i administratiu, el docent, lingüístic i cultural, l'eclesiàstic i l'econòmic i social.

Paraules clau: Cervera, Guerra de Successió, canvis estructurals, segle XVIII.

Resumen

Se exponen los cambios que la ciudad de Cervera experimentó después de la Guerra de Sucesión en cuatro ámbitos: el político y administrativo, el docente, lingüístico y cultural, el eclesiástico y el económico y social.

Palabras clave: Cervera, Guerra de Sucesión, cambios estructurales, siglo XVIII.

Abstract

This lecture covers the changes experienced by the city of Cervera in the aftermath of the War of the Spanish Succession in the four following areas: political and administrative, educational, linguistic and cultural, ecclesiastical, and economic and social.

Keywords: Cervera, War of the Spanish Succession, structural changes, 18th century.

El dia 2 de juliol de 1713, Cervera era ocupada definitivament pels exèrcits de Felip V, posant fi, així, al govern municipal austriacista que havia regit la població durant bona part dels vuit anys anteriors. Aquell mateix mes de juliol, el Consell Municipal nomenà Antoni Ganyet síndic de la població per anar a Madrid, junt amb el prevere Josep Roca, amb la finalitat d'aconseguir algunes compensacions per les pèrdues experimentades durant la passada guerra. Cal dir que aquest procés d'intentar aconseguir beneficis de la cort reial ja havia estat iniciat en el decurs de l'estada a la ciutat de Lleida que havien fet durant els mesos anteriors un grup de cerverins addictes a la política de Felip V. Sembla que aquesta operació fou dirigida pel cerverí Josep Corts amb la important col·laboració del mariscal de camp José de Herzelles, que havia estat governador militar de Cervera. Les gestions a la cort madrilenya duraren cinc anys i ocasionaren unes despeses que ultrapassaren les 20.000 lliures.¹

Certament, la nova situació representava l'inici d'una sèrie de canvis substancials per a la societat cerverina, molts dels quals es materialitzaren a partir de la promulgació del Decret de Nova Planta de 1716. Aquests canvis, els podem agrupar en quatre grans blocs: els polítics i administratius, els docents, lingüístics i culturals, els eclesiàstics i els econòmics i socials.

1. *Els canvis polítics i administratius*

A les acaballes d'aquell any 1713, el duc de Popoli, mitjançant una carta dirigida als paers de Cervera, disposà que fossin trets de les bosses d'insaculació dels càrrecs municipals els noms dels cerverins aus-

1. Més informació sobre el desenvolupament d'aquest període a la ciutat de Cervera a Josep M. LLOBET I PORTELLA, «La llengua escrita a les institucions cerverines del segle XVIII», *Miscel·lània Cerverina*, 3 (1985), pp. 97-136; Josep M. LLOBET I PORTELLA, «Cervera durant el segle XVIII, un període de canvis substancials», *Ivs Fvgit*, 13-14 (2004-2006), pp. 145-163.

triacistes i hi fossin posats els dels filipistes que havien estat exclosos, atès que, de moment, es mantenia el mateix sistema de règim municipal.

El vertader canvi en el regiment municipal l'ocasionà, doncs, el Decret de Nova Planta de 1716. Amb tot, no fou fins a la segona meitat de l'any 1717 que els càrrecs municipals de paers foren substituïts pels de regidors interins. Les quatre persones que ocupaven aquests càrrecs —primer, el de paers i, després, el de regidors interins— eren el doctor en drets Fèlix Montaner, el notari Ambròs Copons i Fita, el cirurgià Magí Galceran i el pagès Pere Roca. Tots ells continuaren com a regidors interins durant els anys 1718 i 1719.

Un altre canvi important tingué lloc el dia 16 d'agost de 1718, quan el veguer i batlle de Cervera Joan Baptista de Mujal donà possessió de l'ofici de corregidor del corregiment de Cervera a Francisco de Haro Agüero, que era llicenciat en drets i advocat de «los reales consejos».

El dia 1 de març de 1719 havien de prendre possessió els vuit regidors de l'Ajuntament cerverí, però només ho pogueren fer les sis persones següents: el noble Bonaventura de Montaner i Valls, el noble Josep de Moixó i Borràs, el noble Gaspar Mir i Cadena, el cavaller Isidor de Sabater i Lledós, el cavaller Francesc de Sabater i Meca i el doctor en medicina Jaume Castelltort.

Els dos regidors que havien estat nomenats per ocupar aquest càrrec i no havien pogut prendre possessió eren Antoni de Grau i Alinyà, que havia mort, i el doctor en drets Magí Indilla, que havia passat a ser eclesiàstic. En lloc seu, doncs, ho feren, el dia 1 de juny d'aquell any 1719, l'apotecari Josep Corts i, el dia 7 de juliol del mateix any, l'adroguer Josep Móra.

A les acaballes del susdit any 1719, atès que moltes de les gestions s'havien de resoldre a la cort madrilenya, les autoritats municipals cerverines contractaren l'agent Francisco Díaz Arias, que vivia a Madrid, amb un sou anual de 100 lliures.

2. *Els canvis docents, lingüístics i culturals*

Dins la docència, el canvi més rellevant fou, sense cap mena de dubte, la creació de la Universitat de Cervera. Si bé a la població ja hi havia escoles de gramàtica des de l'edat mitjana, el tancament de totes les universitats catalanes i l'establiment d'una única universitat a Cervera representà l'arribada a la ciutat d'un gran nombre d'estudiants, cosa que comportà alguns canvis en la vida dels cerverins.

L'elecció de Cervera per impartir estudis universitaris fou comunicada a les autoritats locals el mes d'octubre de 1714 i calgué, tot seguit, buscar un edifici adient. S'elegí el convent de Sant Francesc de Paula, situat al barri de Capcorral, un indret amb poques cases i ubicat en un extrem de la població. Encara que el primer curs universitari començà l'any 1715, no fou fins al 1717 que Felip V signà el decret d'establiment de la institució universitària cerverina.

Si bé la llengua parlada continuà sent el català per la majoria de la població, dins els àmbits de la llengua escrita hi hagué, de forma progressiva, canvis significatius. Ho podem veure observant els escrits de l'Ajuntament, de la Comunitat de Preveres, del notariat i de la Universitat recentment creada.

Quant a l'Ajuntament, el primer canvi important no és perceptible fins a la documentació de l'any 1718. En efecte, l'acta de la sessió municipal del dia 3 de febrer d'aquell any ja fou redactada en castellà. A partir d'aquesta data, l'ús del català i el del castellà es van alternant en la redacció dels documents municipals almenys fins al final d'aquell segle XVIII.

Pel que fa a la Comunitat de Preveres, la documentació que produí aquesta institució apareix en general escrita en català durant tot el segle XVIII, llevat d'algun text en llatí. Les actes dels consells que celebraren són totes redactades en català; inclouen, però, transcrits, alguns documents escrits en castellà o en llatí.

La redacció dels documents emesos pels notaris que actuaven a Cervera fou feta, generalment, en català o en llatí al llarg de tot el segle XVIII. Només es féu en castellà quan en l'acte notarial hi hagué la inter-

venció d'alguna persona castellana o quan el document s'havia de presentar davant els tribunals de justícia o d'algun altre organisme oficial.

Els documents produïts per la Universitat de Cervera durant el segle XVIII foren gairebé tots redactats en castellà o en llatí. El castellà sembla que va ser més usat en les activitats administratives, mentre que el llatí fou emprat especialment en l'àmbit docent. Cal dir, però, que, dins el conjunt de llibres i opuscles estampats a la impremta universitària, una bona part ho són en català, tant en obres d'ensenyament elemental com en textos religiosos.

Abans del segle XVIII, les obres de teatre que eren representades a la població tenien, generalment, un contingut religiós o popular que era fàcil de copsar pels espectadors. En canvi, en aquell segle XVIII, potser per influència dels professors i els estudiants universitaris, moltes de les representacions, sense perdre la religiositat, es feren difícils de comprendre per la major part dels cerverins a causa de la introducció d'elements al·legòrics i l'ús de la mitologia clàssica.

3. Els canvis eclesiàstics

A Cervera, quant a l'Església secular, sembla que pocs canvis l'afectaren. Fracassà en l'intent d'establir la seu d'un bisbat a la ciutat i, fins i tot, foren inútils els esforços realitzats per tal que l'església parroquial de Santa Maria fos convertida en col·legiata.

Més sort tingué l'Església regular, ja que primer els franciscans i després els jesuïtes fins a la seva expulsió intervingueren de forma rellevant en les activitats docents que es desenvoluparen a la població durant el segle XVIII.

4. Els canvis econòmics i socials

És ben sabut que una de les novetats més importants dins l'àmbit dels impostos fou la introducció del cadastre, si bé a Cervera es mantingué el cobrament de la quístia tradicional.

La necessitat de disposar d'elevades sumes de diners per a la construcció de l'edifici universitari ocasionà que l'import del cadastre, durant molts anys, fos destinat a aquesta finalitat. Aquest fet comportà, a la pràctica, un benefici notable per a la població cerverina, ja que bona part dels diners satisfets revertiren als propis contribuents a canvi de productes o serveis.

Una altra font d'ingressos important fou l'allotjament d'estudiants universitaris a les cases particulars. Aquest tipus d'allotjament estava estrictament reglamentat. Així, hi havia dormitoris de primera, segona i tercera categoria, i també hi havia les mateixes categories pel que feia al menjar. Cal dir, però, que la presència d'aquest gran nombre d'estudiants a la ciutat —en alguns cursos, foren més de mil— ocasionà alguns conflictes que produïren molèsties i perjudicis a la població i disputes entre el canceller universitari i el corregidor.

Durant aquell segle XVIII, s'anaren definint els principals grups socials que hi havia a la ciutat:

— El de la baixa noblesa rural, que, abandonant els seus vells castells de les poblacions properes, venien a viure a la ciutat de Cervera, fenomen que ja s'havia iniciat en temps anteriors.

— El dels professors universitaris, que formava el principal grup intel·lectual. Organitzaven tertúlies erudites i, alguns d'ells, tenien bones biblioteques.

— El dels artesans i mercaders, que desenvolupaven una gran activitat.

— El dels assalariats, que fàcilment trobaven feina.

— I el tradicional dels petits propietaris rurals, que aconseguïen vendre els seus productes en millors condicions que en períodes anteriors.

Dins d'aquesta variada societat cerverina, el que sembla que molts habitants tenien clar era que es podia aconseguir un ascens social currant una carrera universitària o ocupant un càrrec municipal important. I aquests foren els objectius d'alguns dels cerverins que ho podien fer, ja fos per la seva capacitat intel·lectual, ja fos per l'obtenció d'una patent de noblesa.